

KARINA CHABOWSKA

POLSKIE DZIEDZICTWO KULTUROWE POZA GRANICAMI KRAJU (12)

Drezno-Stambuł-Krzemieniec

Dzięki inicjatywie i wsparciu Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie, na Ukrainie, w Niemczech i w Turcji działają muzea upamiętniające trzech wielkich Polaków.

MUZEUM KRASZEWSKIEGO W DREZNIE – EWENEMENT NA SKALĘ NIEMIEC

Muzeum Józefa Ignacego Kraszewskiego w Dreźnie mieści się w dzielnicy Neustadt, na prawym brzegu Łaby, w willi przy Nordstrasse, w której pisarz mieszkał w latach 1873-1879. Do Dreznia Kraszewski (1812-1887) przybył w 1863 r., kiedy to z przyczyn politycznych musiał opuścić kraj. W mieście tym spędził przeszło 20 lat życia.

Muzeum Kraszewskiego, będące jedyną polską placówką muzealną w Niemczech, powstało już w 1960 r. Władze miasta Dreznia udostępniły dom Kraszewskiego, a ekspozycję przygotowało Muzeum Adama Mickiewicza w Warszawie (obecne Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie) – zmieniano ją w roku 1976 i 1987. Po zakończonym w 2001 r. remoncie budynku, w Muzeum otwarto nową ekspozycję. Zbiegło się to wówczas z dzie-

siątą rocznicą podpisania traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy pomiędzy RFN a RP. Przygotowana przez Muzeum Literatury ekspozycja, tak jak i poprzednie, urządzona została w sześciu pokojach, które zajmował Józef I. Kraszewski. Wątki z życia pisarza zostały przeplecione z wątkami historycznymi oraz nurtami artystycznymi Polski i Europy. W części poświęconej okresowi przed przybyciem pisarza do Dreznia znajdują się widoki miejsc związanych z Kraszewskim, wizerunki członków rodziny oraz jego twórczość literacka, m.in. debiutanckie tomiki *Poezji* z 1838 r. Wszystko prezentowane jest na tle m.in. mapy politycznej z 1775 r. oraz portretów Tadeusza Kościuszki i księcia Józefa Poniatowskiego. Pobyt Kraszewskiego w Dreźnie pokazany został przez pryzmat politycznego zaangażowania pisarza, przeciwnika programu kapitulacji i ugody oraz lojalności wobec zaborcy. Prezentowane są m.in. *Rachunki*, drukowane w latach 1866-1870, oraz tak ważne dla jego twórczości utwory, powstałe w domu przy Nordstrasse, jak *Hrabina Cosel*, *Z wojny siedmioletniej* i *Brühl*. Ekspozycję wzbogaca dziewiętnastowieczny porcelanowy półmisek z Miśni z widokiem Dreznia, wg. Bernarda Bellotto zw. Canaletto. W Saloniku prezentowane są zbierane z pasją przez Kraszewskiego polskie pamiątki, takie jak ryciny czy kolekcja

Dom Kraszewskiego przy Nordstrasse 28 w Dreźnie, obecnie Muzeum J.I. Kraszewskiego © Museen der Stadt Dresden

Porcelanowy półmisk z widokiem Drezna wg. Canaletta z ekspozycji w Muzeum J.I. Kraszewskiego w Dreźnie; za: *Muzeum Kraszewskiego w Dreźnie* Warszawa-Drezno 2005, s. 41

medali oraz jego własna twórczość artystyczna – rysunki, obrazy, sztychy, a nawet malowany talerz. Eksponowane są tu cztery obrazy olejne namalowane przez pisarza: *Ruiny Pompei*, *Cmentarz wiejski*, *Krajobraz wołyński* i *Pejzaż*. Na ekspozycji znajduje się również fortepian i nuty, wskazujące na muzyczne zainteresowania artysty. W Gabinetcie prezentowane są wątki dotyczące obchodów jubileuszu 50-lecia pracy twórczej Kraszewskiego w Krakowie w 1879 r., a także procesu i uwięzienia Kraszewskiego w twierdzy w Magdeburgu w latach 1883-1885, za podjętą przeciw zaborcy współpracę z francuskim wywiadem wojskowym. Dalsza część ekspozycji dotyczy unii polsko-saskiej z przełomu XVII i XVIII w., Drezna jako jednego z ważniejszych XIX-wiecznych ośrodków kulturalnych Europy oraz wielkich Polaków, których los również rzucił do tego miasta, m.in. T.Kościuszki, J.Dąbrowskiego, A.Mickiewicza, J.Słowackiego, F.Chopina, J.Bema.

Co warto podkreślić, w stylowo urządzonej domu Kraszewskiego, mimo że nie zachowało się oryginalne wyposażenie wnętrza, znajduje się wiele historycznych eksponatów z epoki, pochodzących w większości ze zbiorów Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza.

Obecnie muzeum jest zarządzane i finansowane przez Związek Muzeów Drezna (Museen der Stadt Dresden), natomiast opiekę merytoryczną nad nim sprawuje Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Warszawie. Działalność tej instytucji wspierają: Stowarzyszenie Polaków w Saksonii i Turyngii oraz Towarzystwo Polsko-Niemieckie, mające od 1992 r. swoją siedzibę w muzeum. W muzeum kwitnie życie kulturalne – organizowane są spotkania, koncerty i odczyty.

Ekspozycja w salach Muzeum J.I. Kraszewskiego w Dreźnie © Museen der Stadt Dresden

Siedziba Muzeum Adama Mickiewicza w Stambule. Fot. Karina Chabowska

MUZEUM ADAMA MICKIEWICZA W STAMBULE

W setną rocznicę śmierci Adama Mickiewicza (1798-1855), wspólnymi staraniami władz Polski i Turcji, powstało w Stambule Muzeum Adama Mickiewicza. Mieści się ono w dzielnicy Beyoğlu (dawniej Pera), w domu, w którym poeta mieszkał i zmarł w listopadzie 1855 r. Pomimo wielkiego pożaru w 1870 r., który strawił drewniany budynek, wkrótce na jego planie został wybudowany nowy, murowany.

W 1979 r. władze Republiki Turcji wykupiły budynek z rąk prywatnych, a Muzeum Adama Mickiewicza weszło w skład Muzeum Sztuki Tureckiej i Muzułmańskiej w Stambule.

Od początku istnienia muzeum pieczę nad ekspozycją sprawowało Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie, które z biegiem lat modernizowało ekspozycję. Zły stan techniczny budynku przyczynił się dwukrotnie do przerw w funkcjonowaniu placówki. W 2005 r., w 150. rocznicę śmierci Mickiewicza, po gruntownym remoncie, muzeum udostępniono ponownie zwiedzającym, a ulicy nieopodal muzeum nadano imię wieszcza.

Nowa ekspozycja, która powstała na zlecenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, urządzona została w ośmiu pomieszczeniach (w tym również w hallu) i przedstawia poszczególne etapy życia wieszcza, takie jak: dzieciństwo w Nowogródku, okres wileński czy wyjazd do Petersburga. Sporo miejsca poświęcono pobytowi Mickiewicza w Stambule (sala na 2. piętrze), jego działalności oraz przyczynom obecności Polaków nad Bosforem i ich roli w wojnach Turcji z Rosją. W podziemiu budynku urządzono symboliczną kryptę, bowiem to właśnie tu przez prawie miesiąc znajdowała się trumna z ciałem poety. Niestety, mieszcząca się tu pamiątkowa tablica uległa uszkodzeniu podczas ostatniego remontu.

Na wystawie prezentowane są głównie eksponaty z Muzeum Literatury, stanowiące jego depozyty, w tym tzw. kałamarz turecki Mickiewicza z poł. XIX w.,

z wytwórni Pikenhammer (wykonany z porcelany i metalu) oraz kopie wybranych obrazów olejnych, grafik i pierwodruków. Nie zabrakło między innymi obrazu Walentego Wańkowicza *Adam Mickiewicz na Judahu skale* (oryginał z 1828 r.). Na ekspozycji znaleźć można także mundury i broń z epoki. Pozostałą część wystawy stanowią plansze i panele obrazujące wydarzenia z życia wieszcza, związane z nim miejsca, portrety jego i bliskich mu osób. Plansze opatrzone są dodatkowo fragmentami utworów literackich i publicystycznych Mickiewicza.

MUZEUM JULIUSZA SŁOWACKIEGO W KRZEMIĘNCU

Początki muzeum Juliusza Słowackiego (1809-1849) sięgają 1937 r., kiedy to w Muzeum Ziemi Krzemienieckiej im. Willibalda Beslera, przy Liceum Krzemienieckim, poświęcono poecie jeden z działów. Podobne inicjatywy pojawiały się również w kolejnych latach, ale do otwarcia Muzeum Juliusza Słowackiego w Krzemieńcu doszło dopiero w 2004 r. Jego siedzibą stał się dworek, który w latach 1809-1811 należał do Euzebiusza Słowackiego, ojca Juliusza. Trwający w latach 2001-2002 remont oraz wyposażanie dworku sfinansowane zostały przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Oprócz budynku rewaloryzacji poddano także ogród oraz rosarium znajdujące się w miejscu nieistniejącego już domu dziadków poety. I w tym przypadku ekspozycję przygotował zespół specjalistów z Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

Ekspozycja pod nazwą *Godzina myśli* (nazwa pochodzi od poematu Słowackiego) została rozmieszczona w ośmiu stylowo urządzonych salach. We wnętrzu poświęconym Krzemieńcowi podziwiać można szczególnie interesujące kopie portretów najbliższej rodziny poety, autorstwa Bonawentury Klembowskiego, Józefa Pitschmanna i Jana Rustema oraz dziecięcy portret Juliusza Słowackiego jako kupidy z łukiem z 1814 r. Jana Rustema. Znaleźć tu można także

Fragment ekspozycji. Fot. Karina Chabowska

Symboliczna krypta w Muzeum Adama Mickiewicza w Stambule. Fot. Karina Chabowska

wizerunki osób zasłużonych dla Liceum Krzemienieckiego i dzieła Euzebiusza Słowackiego prezentowane w oszklonej biedermeierowskiej szafie. Tu również znajduje się stary samowar, należący niegdyś do wybitnego przyrodnika, prof. Willibalda Beslera, i dwie grafiki P. Gregora – najstarsze znane widoki Krzemieńca z XIX w.

W kolejnych pomieszczeniach podziwiać można między innymi portrety rodziny Bécu, ojczyma i przyrodnich siostr Słowackiego, a dalej gipsowe popiersie wieszca, będące kopią fragmentu pierwszego pomnika Juliusza Słowackiego z 1899 r. z Miłosławia pod Poznaniem i portrety powstańców, m.in. księcia Czartoryskiego i Juliana Niemcewicza. Ogromne przywiązanie poety do matki prezentuje portret Słowackiego. Namalowany został na zamówienie poety przez Tytusa Byczkowskiego w Dreźnie w 1831 roku i przeznaczony był właśnie dla Salomei Słowackiej-Bécu. Jedną z nielicznych zachowanych pamiątek po matce Słowackiego jest wykonana przez nią dla syna haftowana makatka.

W centralnie położonym salonie eksponowany jest komplet mahoniowych mebli po Salomei Słowackiej-Bécu. Tu też na sekretarzyce stoi kopia popiersia Juliusza Słowackiego, autorstwa Wacława Szymanowskiego, z kościoła św. Stanisława w Krzemieńcu. Niezwykle interesującym eksponatem jest obraz olejny *Mglisty poranek nad morzem* z 1827 r., którego autorstwo przypisywane jest Słowackiemu. Dalej prezentowane są szkice Słowackiego z jego podróży na Bliski Wschód oraz pochodzący z 2. poł. XIX w. portret Juliusza Słowackiego, według litografii Jamesa Hopwooda i szkicu Józefa Kurowskiego.

Ozdobę sali „Ad memoriam” stanowi kolekcja akwafort Józefa Pieniążka z 1927 r. z przedstawieniami Krzemieńca. ■

Serdeczne podziękowania za pomoc w zebraniu materiału składam Pani Barbarze Riss z Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

Dworek Słowackiego, siedziba Muzeum Juliusza Słowackiego w Krzemieńcu. Fot. Anna Kowalska, ©Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Warszawie

Muzeum Juliusza Słowackiego w Krzemieńcu – fragment ekspozycji. Fot. Anna Kowalska, ©Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Warszawie

Muzeum Juliusza Słowackiego w Krzemieńcu – Salon. Fot. Anna Kowalska, ©Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Warszawie